

Polen Ekoloji Kitaplığı

Aykut Çoban

İKLİM KRİZİ NASIL ÇÖZÜLÜR?

Kapitalist ve Ekososyalist
Çözüm Stratejileri



Ceylan

İklim Krizi Nasıl Çözülür?
Kapitalist ve Ekososyalist
Çözüm Stratejileri

Aykut Çoban



İklim Krizi Nasıl Çözülür?
Kapitalist ve Ekososyalist Çözüm Stratejileri
Aykut Çoban

Yayın Numarası: 501
-Ekoloji-

Birinci Baskı: Eylül 2022 İstanbul
ISBN:

Redaksiyon & Düzelti & Mizanpaj:
Ceylan Yayınları
Kapak: Özgür Yurttaş

Ceylan Yayınları
Seyyidömer Mah. Cevdetpaşa Cad.
Yıldırım Apt. 76/2
Fındıkzade Fatih/İstanbul
Tel/Faks: 0212 532 09 56
Sertifika No: 47817

Baskı-Cilt:
Ceylan Matbaa
Maltepe Mah. Davutpaşa Cad.
Güven İş Merkezi B Blok No: 318
Topkapı/İstanbul
Tel/Faks: 0212 613 10 79
Sertifika: 40933

ceylankitap.com
ceylanakademi@gmail.com
facebook/twitter/instagram

Aykut oban

Aykut oban, iŒçi bir ailenin çocuğu olarak Karabük'te doğdu. Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi bölümünden mezun oldu. Doktorasını, burslu olarak gittiği İngiltere'de, Essex Üniversitesi Sosyoloji bölümünde Ocak 2001'de tamamladı. 2011'de Profesör oldu. Barış Bildirisi'ni imzaladığı için 2017 yılında bir OHAL KHK'siyle Ankara Üniversitesi'nden atılincaya değin yirmi altı yıl SBF'de çalıştı. Araştırma konuları arasında, evre ve kent politikaları, siyasal ekoloji, iklim siyaseti, doğa siyaseti, yeşil siyasal düşünce, ekolojik Marksizm, ekolojik hareketler, biyoteknoloji, genetik müdahalelerin eleştirisi yer almaktadır. Kitaplarından bazıları şunlar: *evre Politikası: Ekolojik Sorunlar ve Kuram*, 2020; *Ekolojik İhtilaflar ve Kapitalizm*, 2018; *Yerel Yönetim, Kent ve Ekoloji* (derleme), 2015 (İmge Kitabevi Yayınları). İngilizce ve Türkçe yayımlanmış makalelerine www.aykutcoban.org adresinden erişilebilir.

İçindekiler

ÖNSÖZ	7
I. Bölüm	
Yeşil Yeni Düzen: Vaatler ve Gerçekler	13
II. Bölüm	
Adil Geçiş: Emek ve Ekoloji Mücadeleleri İçin Mayın Tarlası	43
III. Bölüm	
İklim Krizinde Sermayenin Kaldırıcı Olarak Yeşil Dönüşüm	69
IV. Bölüm	
Hegemonik İklim Siyasetine Karşı Halkın İklim Siyaseti	101
V. Bölüm	
Proletaryanın ve Halkların İklim Enternasyonalı	151
Kaynakça	203

ÖNSÖZ

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin iklim krizine ilişkin bir konuşmasına ne zaman denk gelsem, yüzümde alaycı bir gülümseme belirir. Şu aralar karşılaştığım sıradan bir örneğini aktarırsam okur da hak verecektir sanırım. “Petersberg Diyalogu” olarak adlandırılan, kırk ülkeden bakanların Berlin’deki toplantısında 18 Temmuz 2022 tarihinde yaptığı konuşmada, António Guterres, sera gazlarının atmosferdeki yoğunluklarının, deniz seviyesindeki yükselmenin, okyanuslardaki ısınmanın yeni rekorlar kırdığını söylüyor. Sel, kuraklık, fırtına ve yangınlardan söz ediyor. Hiçbir ulusun iklim değişikliğinin etkilerinden bağışık olmadığını vurguluyor. “En çok canımı sıkan şey, küresel bir kriz karşısında, çok uluslu bir topluluk olarak birlikte çalışmayı başaramıyor olmamızdır” diyor. Sağlımların azaltılması, değişen iklime uyum, gerekli finansmanın sağlanması, kayıp ve zararların karşılanması, iklim aciliyeti, karşılıklı güven oluşturulması, sözlerin tutulması, çok taraflı işbirliği ve benzeri önerileri sıralıyor. Sözlerini, “Seçme şansına sahibiz. Kolektif eylem ya da kolektif intihar. İkisi de bizim elimizde” veciz ifadesiyle tamamlıyor.

Önceki, ondan da önceki genel sekreterler, otuz yıldır aşağı yukarı aynı ezberleri, benzer sözcüklerle yinelediler. Bir başa-

rısızlık anlatısı, bir bakıma itirafname. Guterres'in "elimizde" dediği, kolektif eylem seçeneğini asla başaramıyor olmaları gerçeğinin bir dışavurumu. Birleşmiş Milletler bünyesinde geliştirilen iklim rejiminin stratejisi ve politika araçları işe yaramadığı için, her açıklamada, binlerce sayfalık raporlarda, değişen iklimin göstergelerinde gözlenen yeni rekorlara yer veriliyor. Uluslararası iklim rejimi içindeki kolektif eylemsizliğin kapitalizme özgü yapısal, sermayeyi gözeten sınıfsal, ulus-devletler arasındaki uyumsuzluklar olarak siyasal ve benzeri nedenleriyle ilgilenmek yerine, "birlikte çalışmayı başaramamak" örneğindeki gibi sonuçtan neden icat etme anlayışı, iklim tartışmalarında sıkça karşılaşılan bir durum. Sonuç olan bir olgu, oldukça alık biçimde neden olarak kavranınca, sürecin, "kolektif intihar"la sona ermesi pek şaşırtıcı olmamalı.

İklim değişikliğinin nedenleri nelerdir, sorumluları kimlerdir, değişen iklimden en ölümcül biçimde kimler etkileniyor? Bu soruları yanıtlamadan iklim değişikliği sorununa çözüm bulunamaz. İklim krizine neden olan sermaye sınıfları ve onların ulus-devletleri, önümüze "iklim politikaları" koyuyorlar. Bunu yaparken emek sömürsünü, ezilenler üzerinde tahakkümü ve doğanın talanını, özcesi, kapitalist düzeni sürdürme derdindedir. Dolayısıyla o iklim politikaları, oligarşik karar alma süreci, piyasa ekonomisi mantığını dayatması, işe yaramaz uygulama araçları, içerdiği uzlaşmaz çelişkiler, etkilenenlere çare üretmesi bakımlarından, nüfusun yüzde birini, ikisini oluşturan patronların, sanayicilerin, enerji baronlarının, rantiyenin, tüccarın, yani sermaye sınıflarının politikalarıdır. Böylece kapitalist düzen, son çağlarda insanlığın karşılaştığı en çetrefilli sorun karşısında sermaye ve mülk sahiplerinin çıkarlarına uygun adım hareket ediyor. İşte bu nedenle, iklim değişikliğinden en çok etkilenen emekçi sınıflar ve ezilen kesimler, kendi çıkarlarına olan çözüm yollarını kendileri yaşama geçirerek kurtuluşu inşa etme görevini üstlenmek zorundalar.

Elinizdeki kitapta bu zorlu görevin çeşitli öğelerini bir arada inceliyorum. Kitabın iki başat amacı var: İlk olarak, yürürlükteki ve önerilen kapitalist iklim politikalarının, çözüm üretmek bir yana ekolojik ve toplumsal sorunları derinleştirdiğini ortaya koymak. Bunu yaparak, iklim ve ekoloji mücadelesi yürütenlerin, emekçilerin, onların çeşitli örgütlerinin ve partilerinin o politikaların peşinden niçin sürüklenmemeleri gerektiğinin sağlam gerekçelerini sunmak. İkinci amaç olarak da iklim değişikliği sorununu gerçekten çözüme kavuşturacak ekososyalist iklim siyasetinin, özne oluşumunu, bileşenlerini, stratejisini, politika araçlarını tartışmaya açmaktır.

Birinci Bölüm, “Yeşil Yeni Düzen”, “Avrupa Yeşil Mutabakatı” adlarıyla anılan düzen içi çözüm politikalarının ve uygulama araçlarının ayrıntılı eleştirisine ayrıldı. İkinci bölümün araştırma konusu, bu politikaların sendikaları ve iklim eylemcilerini ayartma projesi olan, “adil geçiş” programıdır. Elde ettiğim bulgular, adil geçişin, yükselen emek, ekoloji, iklim mücadelelerini mümkünse sermaye düzeniyle bütünleştirmeye değilse de birbirine düşman etmeye yönelik bir program olduğunu gösteriyor. Mücadele güçlerinin duruşlarıyla ilgili bu tartışmadan sonra Üçüncü Bölümde, bu kez sermaye sınıflarına odaklandığım bir inceleme var. O incelemeden çıkan sonuç, “yeşil dönüşüm” stratejisinin üç açıdan -iklim finansmanı, yenilenebilir enerjinin ekolojik sonuçları, ülke içi ve uluslararası eko-toplumsal eşitsizlikler bakımından- doğrudan sermaye sınıflarına hizmet ettiği.

Dördüncü Bölüm, iklim değişikliği sorununun nedenlerini saptadıktan sonra o nedenleri kökten ortadan kaldıracak olan çözüm stratejisini geliştirme çabasının ürünüdür. Bu bölümde, iklim krizinin ve çözümünün, ideolojik, mekan-zaman, iktisadi, sınıfsal, siyasal yapıtaşlarını örmeye çalıştım. Beşinci Bölümde ise sosyalist siyasette yaygın biçimde savsaklanan proleter iklim enternasyonalizminin, iklim sorununun kavranışı

ve birleşik mücadelenin harlanıp genişletilmesi bakımından sunduğu olanaklara ışık tutmak istedim. Birleşik iklim mücadelesinin yerel, ulusal ve enternasyonal uğraklarda eş zamanlı olarak sürdürülmesine ilişkin olarak son bölümde tartıştığım gerekçeler, uluslara ve Kuzey-Güney kutuplaşmasına bölünmüşlüğü engellerini de aşarak bütün ülkelerin sömürülen, ezilen, sömürgeleştirilen, tahakküme uğrayan kesimlerinin nesnel sınıf çıkarlarını gerçekleştirecek bir siyaset zeminine işaret ediyor.

İklim değişikliği o denli önemli ki, kapitalist düzenin kendi yarattığı bu sorunu çözemeyeceği için yıkılmasının (toplumsal nedenleri yanında) ekolojik koşullarının da çıplak gözle görülebilecek ölçüde belirginleştiğini gösteriyor. Nitekim, Gu-terres'in, şirketlerin ve devletlerin "kolektif eylemi" başaramaması "kolektif intihar" olur ifadesini, sorunu çözemeyen kapitalist düzenin yıkılma korkusu olarak okuyabiliriz. Kuşkusuz, o korku, kapitalizm dışında yeni bir yaşam inşa edecek olan toplumsal güçlerin örgütlü mücadelesi koşuluna bağlı. O koşul da kapitalist düzene karşı olan herkesi şu uyarıyla yüzleştirir: İklim değişikliği o denli ayırıcı bir sorun ki, çözüme kavuşturacak birleşik özneyi, örgütlenmeyi ve stratejiyi oluşturmayan herhangi bir sol, sosyalist, komünist, anarşist, toplumsal ekolojist, ekolojist, iklim adaleti aktivizmi ve benzeri bir siyasal ideolojinin, mücadelenin ve partinin serpilip büyüme olanağı da yoktur. Kitapta sürdürdüğüm siyasal tartışmalar, o uyarıdan payıma düşeni, karınca kararınca yerine getirme çabasıdır.

Kitabın oluşması sürecinde emeği geçenler oldu... Kitapta-ki dört bölümün ilk taslaklarını çevrimiçi toplantılarda yaptığım konuşmalarda sunmuştum (sırasıyla: Köstebek Akademisi Alternatif Ekoloji Derslikleri, 27 Aralık 2020; Ekoloji Birliği ve Polen Ekoloji, Türkiye'de Madencilik Politik Ekolojisi Sempozyumu, 26-27 Haziran 2021; TMMOB Sanayi Kongresi, 17-18 Aralık 2021; Mimarlık Vakfı, Kentler ve Ekolojik Kriz: Dün

Bugün Yarın, 18 Mart 2021. İsteyenler bunlara YouTube’ta erişebilirler). Bu sunuşlar, daha sonra çeşitli mecralarda yazı olarak yayımlandılar (bkz. Çoban, 2021a; 2021b; 2022a; 2021c). O yazıları, kitap için yeniden elden geçirdim. Toplantıları düzenlemenin ağır iş yükünü sırtlayanlara, onlar arasında yer alan, Barış Doğru, Bekir Gönan, Bülent Göksülük, Kubilay Önal, Oğuz Türkyılmaz, Onur Yılmaz, Sultan Gülsün, Süheyla Doğan’a, soru ve yorumlarıyla katkıda bulunanlara teşekkür ediyorum. Kitabın son bölümü, burada ilk kez gün ışığına çıkıyor. Aslında onun taslağı da İstanbul’da yapılması planlanan ama yapılamayan uluslararası bir iklim konferansına hazırlanırken oluşmuştu. Cemil Aksu, o konferansa ve yukarıda andığım sempozyuma davet ederek, daha biri bitmeden yeni bir makale göndermem için uğraşarak, sonunda kitap fikrini de ortaya atarak bu çalışmaya gerçekten önyak oldu, teşekkür borcum var, sağ olsun. Son olarak da kitabı yayımlayan Polen Ekoloji Kolektifi ile Ceylan Yayınları ve emekçilerine teşekkürlerimi sunuyorum.

Aykut Çoban
27 Temmuz 2022